

2.5 Slučaj sistema sa pragmatično-hegemonijskom partijom: PRI u Meksiku

Pitanje slično Scheinerovom, u vezi sa situacijom u Japanu, postavlja Beatriz Magaloni (2008) na početku knjige u kojoj pokušava da objasni podršku birača Institucionalnoj partiji revolucije (PRI) u Meksiku: "The challenge is to understand why citizens support autocracies, even if they often disapprove of them"⁴⁹ (p. 13).

Dominacija meksičkog PRI-a u periodu 1929–2000. godine smatra se, u zavisnosti od klasifikacije, klasičnim slučajem sistema sa dominantom partijom (Blondel), odnosno sistema sa hegemonijskom partijom (Sartori). U navedenom periodu PRI je pobjeđivala na svim predsjedničkim izborima⁵⁰, imala većinu u Kongresu do 1997. godine, pobjeđivala na svim izborima za guvernere⁵¹ do 1989. godine, kao i na većini lokalnih izbora (Greene, 2007: 1). Dominacija PRI-a počinje da se urušava 1997. godine, gubitkom većine u Kongresu, da bi se konačno završila 2000. godine, pobjedom Vicentea Foxa iz Partije nacionalne akcije (PAN) na predsjedničkim izborima.

Iako Sartori (2002) sisteme sa hegemonijskom partijom definiše kao sisteme u kojima opozicija ne samo da ne uspijeva da pobijedi na izborima, nego i nema nikakve izgleda za pobjedu⁵², meksički slučaj duge dominacije PRI-a ne možemo objasniti isključivo izbornim mahinacijama i krađom. Magalonijeva (2008) kaže: "(...) barriers to entry and electoral fraud are insufficient to account for the survival of a hegemonic party"⁵³ (p. 11). Šta-

⁴⁹ „Izazov se sastoji u tome da se razumije zbog čega građani podržavaju autokratije, čak i kada ih ne odobravaju.“ (prevod O.K.)

⁵⁰ Veoma značajan podatak ako se ima u vidu da je u Meksiku na snazi predsjednički politički sistem, gdje je izvršna vlast koncentrisana u rukama predsjednika.

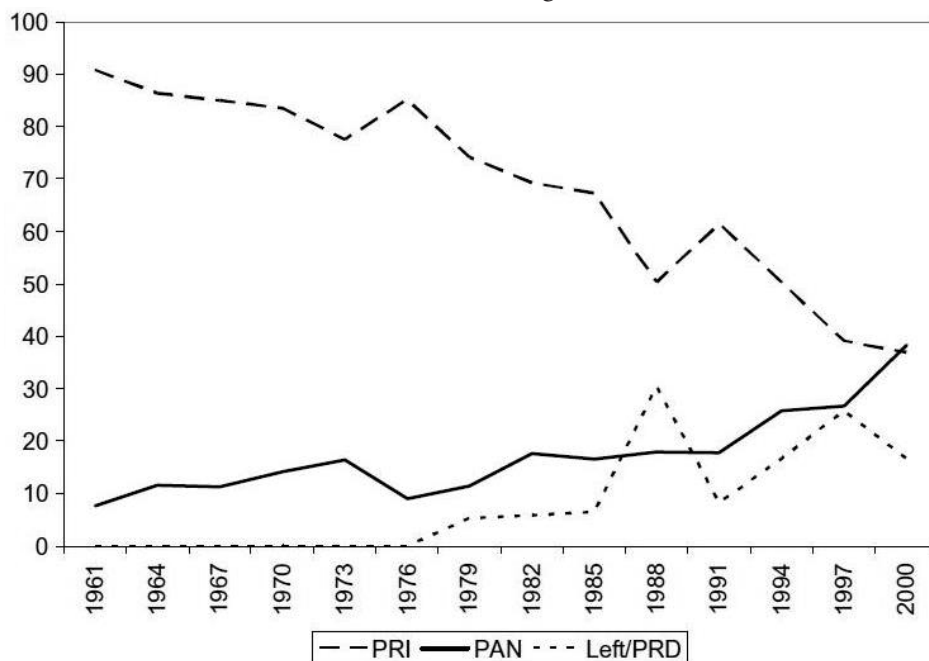
⁵¹ Guverneri se nalaze na čelu država članica meksičke federacije. Meksiko, iako po svojoj strukturi federalna država, smatra se izrazito centralizovanom državom. Tako, na primjer, savezna vlada kontroliše oko 90% svih javnih prihoda, „što predstavlja jedan od najvećih stepena fiskalne centralizacije u Latinskoj Americi“ (Kornelius & Veldon, 2009: 494).

⁵² Kenneth Green predlaže svoju definiciju, po kojoj sistemi sa dominantnom partijom predstavljaju hibride, političke sisteme koji kombinuju ozbiljnu izbornu kompeticiju i izvršnu i zakonodavnu vladavinu jedne partije u periodu koji nije kraći od 20 godina, odnosno koji obuhvata bar četiri uzastopna izborna ciklusa. V. *Why Dominant Parties Lose: Mexico's Democratization in Comparative Perspective* (Greene, 2007).

⁵³ „(...) prepreke za učešće u politici i izborne prevare nisu dovoljne za opstanak hegemonijske partije.“ (prevod O.K.)

više, ona smatra da je pripisivanje duge dominacije jedne partije izbornim krađama i prevarama, bar u slučaju Meksika, problematično jer: "(...) these parties often rule by either running uncontested or, when the opposition effectively challenges them, winning by impressive margins of victory manufactured only minimally by fraud"⁵⁴ (Magaloni, 2008: 5).

Grafik 1: Rezultati izbora za donji dom meksičkog parlamenta od 1961. do 2000. godine

Izvor: (Greene, 2007)

I Magalonijeva i Green se slažu da je jedan od važnih faktora za uspostavljanje dominacije PRI-a bio pristup javnim resursima (Greene, 2007: 6; Magaloni, 2008). Green čarobnu formulu vidi u tri prednosti vladajuće partije:

- (1) monopolski pristup javnim resursima, koji im omogućuje da praktično uguše protivnike, trošeći ogromne svote novca "(...) saturate the media, pay armies of canvassers, blanket the national territory

⁵⁴ „Ove partije obično ili vladaju bez pravog izazivača ili, kada opozicija uspije da im izađe na crtu, dobijaju izbore sa ogromnom razlikom koja se vrlo malo može objasniti izbornom prevaram“ (prevod O.K.)

with their logo, and generally speak to voters through a megaphone while opposition parties speak with a whisper”⁵⁵ (p.297);

- (2) uspostavljanje patronaže kao dominantne veze sa biračkim tijelom, upravo koristeći pristup javnim resursima, i
- (3) obesmišljavanje opozicione djelatnosti “by imposing opportunity costs for not joining the incumbent and, in some systems, by targeting repression against opposition forces when patronage fails”⁵⁶ (p. 297).

Ovaj treći faktor prednosti, nezavisno od Greena, posebno ističe Magaloni (2008). Ona upravo taj *imidž nepobjedivosti* – zbog kojeg je za partiju koja se nalazi u poziciji dominacije od presudnog značaja ne samo da pobijedi, već da pobijedi sa ogromnom razlikom – smatra jednim od ključnih razloga uspjeha

PRI-a u Meksiku. Ta fama nepobjedivosti povećava cijenu bilo kakve opozicione djelatnosti, dovodeći birača u situaciju da *bira* na sljedeći način:

Glasanje za X partiju =

šanse za određenu korist x šanse da X partija pobijedi

Vladajuća partija = 1% x 100%

Opozicija = 100% x 0%

U takvoj situaciji nijedan iole „racionalan” birač neće imati preveliku dilemu. U slučaju pobjede dominantne partije, koliko god da su šanse za dobitak određene konkretne koristi male, one ipak postoje. S druge strane, ma koliko velika očekivanja birač imao od pobjede opozicije, takva mogućnost ne postoji. To je posebno važno u situaciji kada se kao komunikaciona veza između birača i partijskih elita promoviše razmjena partikularnih dobara. U ovim sistemima to jeste veoma često slučaj, pa su birači zapravo navikli da razmišljaju u tim kategorijama, ili bar nemaju nelagodu od njih.

⁵⁵ „(...) preplavljajući medije, potplaćujući armije posrednika u obezbjeđivanju glasova, prekrivajući cjelokupnu teritoriju stranačkim znamenjem i, uopšte, obraćajući se biračima preko megafona dok opozicija jedna uspijeva da šapuće.“ (prevod O.K.)

⁵⁶ „nametanjem ogromne cijene koja se mora platiti za odluku da se ne pristupi vladajućoj stranci, a u određenim slučajevima kada patronaža ne uspije, represijom nad akterima opozicione djelatnosti“ (prevod O.K.)

Also, clientelistic parties undermine faith in democratic competition because of a built-in schizophrenia they are likely to foster among sophisticated voters. To play by the electoral rules, they advertise the provision of collective goods in their official programmes, but voters know that all the parties will deliver are personal services and benefits to their loyal following. Moreover, in countries where clientelistic parties cooperate in dividing up state revenue and jobs as the booty disbursed to their followers, voting appears as a superfluous exercise⁵⁷ (Kitschelt, 1995, str. 450).

Green (2007) postavlja logično pitanje: zašto bi onda u takvim sistemima uopšte postojala opozicija? Iz svega prethodno navedenog nameće se zaključak da je bilo kakva opoziciona djelatnost veoma neracionalna. No, upravo to ukazuje na nedovoljnost teorije racionalnog izbora da do kraja objasni politički proces u datim zemljama. S obzirom na to da je biračima bilo jasno da su uslovi političkog takmičenja veoma nepovoljni, motive za opoziciono djelovanje Green pronalazi u njihovom snažnom neslaganju sa *status quo* politikom koju je vodila vladajuća partija. Time on ostavlja prostor za izrazito „neracionalne“ motive, kao što su “traditional cleavages like economic development policy in Mexico, ethnicity in Malaysia, and relations with China in Taiwan”⁵⁸ (Greene, 2007: 308). Međutim, problem je u tome što ove iste podjele slabe i dijele i samu opoziciju, čineći je nesposobnom da organizuje širi otpor.

Kada je Meksiko u pitanju, izborne manipulacije i krađe ne mogu se osporiti. PRI je koristila različite metode: od dopunjavanja glasačkih kutija, manipulacije biračkim spiskovima, kupovine ili oduzimanja ličnih dokumenata, preko diskvalifikacije članova izbornih komisija iz opozicionih redova, pa do premještanja glasačkog mjesta u posljednjem trenutku kako bi samo pristalice PRI-a znale gdje se nalazi (Kornelius & Veldon, 2009: 506). Ipak, same izborne krađe ne mogu u potpunosti da objasne dugi period dominacije PRI-a na svim izborima, kao što ne mogu da objasne ni njihov izborni poraz, 2000. godine. Mnogo bitniji faktor u ovoj jednačini bilo je

⁵⁷ „Takođe, klijentelističke partije potkopavaju vjeru u demokratske izbore jer time hrane šizofreni odnos, već ugrađen kod sofisticiranijih birača. Da bi se uskladile sa demokratskim pravilima, one u svojim zvaničnim programima promovišu kolektivna dobra i koristi, ali birači znaju: sve što će partija zaista dodijeliti jesu lične usluge i benefiti za njene lojalne sljedbenike. Štaviše, u zemljama u kojima klijentelističke partije svojim sljedbenicima raspodjeljuju državne prihode i poslove, kao neku vrstu plijena, glasanje se čini suvišnom aktivnošću.“ (prevod O.K.)

⁵⁸ „(...) tradicionalni rascjepi poput ekonomskog razvoja u Meksiku, etničke pripadnosti u Maleziji, ili odnosa sa Kinom u Tajvanu.“ (prevod O.K.)

uspješno nametanje klijentelističke veze sa biračima, koja ih je održavala na vlasti sve dok je bila jaka i sve dok su postojali, s jedne strane, resursi u vidu različitih davanja, a s druge, potražnja, odnosno pristajanje birača na ovu vrstu razmjene. Iako je prije svog izbornog poraza PRI i dalje dobro prolazio kod određenih kategorija stanovništva – starijih, siromašnijih, manje obrazovanih i birača iz ruralnih krajeva⁵⁹ – broj njegovih pristalica polako se osipao, da bi ova stranka, 2000. godine, napokon izgubila važne izbore od kandidata PAN-a i Zelene partije Meksika, Vincentea Foxa⁶⁰.

2.6 Sistem sa predominantnom partijom: DPS u Crnoj Gori⁶¹

Partijski sistem u Crnoj Gori u najdužem periodu njegovog trajanja može se odrediti kao višepartijski sistem sa dominantnom partijom (po Blondelu), ili kao višepartijski sistem sa predominantnom partijom (po Sartoriju). Postavlja se pitanje da li to određenje nosi neke posljedice po tip veze koji će partijske elite odabrati za komunikaciju sa biračima. Odnosno: da li na osnovu određenja tipa partijskog sistema, do koga smo došli prvenstveno kvantitativnim kriterijumom⁶², možemo saznati nešto više o odnosu birača prema izbornom procesu i njihovim mogućim motivima za glasanje? U prethodna dva dijela ovog poglavlja (4 i 5) opisali smo dva tipična slučaja sistema sa dominantnom partijom. Odabrali smo dva od tri tipa sistema koja razlikuje Sartori da bismo generalizovali određene zaključke i ustanovili koliko su oni primjenjivi na slučaj Crne Gore, a samim

⁵⁹ PRI je uvijek bio znatno uspješniji u selima i malim gradovima, dok je opozicija imala više uspjeha u većim gradovima sa preko 100.000 stanovnika. Nadalje, ako znamo da je 1950. godine 57% stanovništva Meksika živjelo u izolovanim seoskim zajednicama sa manje od 2.500 stanovnika, a da je taj broj 1990. godine opao na 29%, vidimo da su socijalna mobilnost i ekonomski razvoj veoma nepovoljno uticali na izborni uspjeh PRI-a. V. „Politika u Meksiku“ u: *Komparativna politika danas: svjetski pregled* (Kornelius i Veldon, 2009: 507).

⁶⁰ Vincente Fox je na ovim izborima osvojio 43% glasova birača, Francisco Labastida ispred PRI-a 36%, a Cuauhtemoc Cardenas ispred PRD-a 17%.

⁶¹ Osnovni argumenti iz ovog odjeljka objavljeni su u časopisu politički život: časopis za analizu politike, br. 3 (Komar, 2012)

⁶² Broj političkih partija i njihov udio u raspodjeli mandata, te broj godina koji je dominantna partija provela na vlasti.